

RAPPORT

13

KULTURENS
MÖTESPLATSER - OM
RUMMET, MÖTET OCH
SKAPANDET
4 - 5 februari 2005
SKÖVDE

Redan de gamla grekerna...

... insåg det självklara behovet av att mötas i gemensamma kulturella upplevelser. Detta var och är en nödvändighet för ett samhälles vidareutveckling.

Våra minnen och tolkningar av samtiden behöver tänkas, skapas och mötas. Det är i mötet som det nya uppstår.

Skövde Kulturhus är ett gott exempel på hur aktiviteternas och aktörernas möten har betydelse för hela bygden. Men även den mindre samlingslokalen där studiecirklarna eller den repeterande rockgruppen möts, är viktig i vårt samhälles totala infrastruktur.

Vi samtalar om framtidens arenor och om människors grundläggande behov av ett rum för tankar och nya upplevelser – mellanrummet – platsen och atmosfären där kreativitet ges fritt utrymme oavsett om man är artist eller publik. Ett vardagsrum för möten och samtal. Om tolerans och öppenhet som förutsättningar för en kreativ och utvecklande miljö.

Lasse Ernst

LOKAL KULTUR är ett programområde inom Stiftelsen framtidens kultur.

Samtal i vardagsrummet

Kulturens mötesplatser

Första helgen i februari är några av Sveriges kulturarbetare, konstnärer, föreningar, politiker och andra representanter återigen samlade för att samtala och skapa kontakter inom kulturområdet.

Seminarie serien Lokal Kultur har Konstmuseet i Skövde, i Sveriges äldsta kulturhus, som arena denna gång. Ett åttiotal personer slår sig ner mellan tavlorna och konstverken och under handledning av moderatorn **Yvonne Rock** inleds ett intensivt samtal om förutsättningar för *mötet* mellan människor, både det fysiska och mentala mötet på olika platser och miljöer i landet. Om man försöker tränga lite djupare ner i *hur* denna process verkar och *var* sammankomster uppstår, kan våra insikter lättare guida oss till en positiv utveckling av mötesplatserna i Sverige.

Skövde Kulturhus

Skövde Kulturhus – en pigg åldring

Lena Holmstrand-Krüger, konstmuseichef, ger oss en historisk tillbakablick av **Skövde Kulturhus**. Det är omnämnt som "Sveriges mest lättillgängliga kulturhus", eftersom det ligger två minuter från järnvägsstationen och på andra sidan ligger flera hotell. Huset är byggt i kvarteret Oden 1964, ritat av arkitekten Hans-Erland Heinemann, som ansåg Skövde Kulturhus som sitt viktigaste verk. Efter ombyggnationen på 90-talet ryms ett konstmuseum, konsthallar, skapande verkstad, bibliotek, restaurang, café, kulturkontor, teater, danssalong, föreningslokaler, hörsal och bio i huset.

Ett hus planerat och byggt för mer än 40 år sedan måste vara flexibelt. Förutsättningarna är inte desamma idag. Behoven förändras. Men viktigast är att de olika verksamheterna kan följa och komplettera varandra samt att man finner samverkansformer inom huset och med nyttjarna.

Lena berättar att Skövde Konstmuseum har ett regionalt uppdrag med inriktning på kvinnlig svensk konst. På lördagen under seminariets gång får deltagarna möjlighet att besöka vernissagen av Ann Bloms konst.

Kultur som infrastruktur

Ett aktivt kulturliv, med aktiva kulturella centra där människor och idéer möts och där upplevelser delas, är en viktig del i samhällets infrastruktur.

Jerker Söderlind från Kungliga Tekniska Högskolan har i sin forskning tittat speciellt på mötet mellan samhällsplanering och kultur.

- Kulturproduktion ses ofta som en viktig faktor för städernas och regioners attraktivitet, även om det är svårt att mäta och bevisa detta statistiskt.

Kulturens lönsamhet kan betraktas som extern – dvs. intäkterna tillfaller andra aktörer än de som utövar de kulturella arrangemangen. Små oberoende teatrar är olönsamma i sig men genererar besökare som spenderar på hotell och restaurang mm. Museer har svårt att få ekonomin att gå runt men besökare spenderar pengar i museets närhet. Konstgallerier gynnar turism men den direkta omsättningen på galleriet är inte alltid så hög. På samma sätt kan man betrakta bibliotek, konsertlokaler och andra lokala kulturella mötesplatser.

- Kulturell produktion, kulturarvet och etablerade mötesplatser är en viktig del i samhällets infrastruktur och möjliggör även andra möten och därmed idéutveckling som ett nödvändigt bidrag i vårt fortsatta samhällsbygge.

- Vad skulle hända om vi betraktade viss kulturverksamhet som infrastruktur i samma perspektiv som vi betraktar vägar och broar, frågar sig Jerker Söderlind.

Jerker gör också en jämförelse med sportens värld. Här har utvecklingen gått mot mindre direkt sportutövande och mera upplevelse- och social miljö. Publik och utövare erbjuds en totalmiljö med förutsättningar för socialt liv, umgänge, kaféliv etc. Man kan diskutera bakgrunden till denna utveckling, orsaker och effekter. Men klart är att kringverksamhetens betydelse måste betraktas också i kulturella sammanhang. Kan detta ge impulser till mera publik-, användarattraktiva koncept även för drivande av teatrar, gallerier, bibliotek etc?

Samlingslokalerna i lokalsamhället

De allmänna samlingslokalerna utgör själva närsamhället - i närsamhällets egentliga betydelse. Det är där det händer. Där det utbyts. Det menar **Lars-Göran Karlsson**, sociolog från Umeå som bl.a. studerat samlingslokalernas betydelse. Hans redovisning finns i studien "Åga Rum".

- I den allmänna samlingslokalen kan engagemang och gemensamt kulturskapade flöda och bli en del i att medvetna samhällsmedborgare utvecklas och kan bidra till samhällsbygget. Och det pyr överallt. Av idéer. Av pockande behov och intressen. Etniska minoriteters. Unga subkulturers. Nya kulturuttryck, som rollspel och nycirkus. Nya sociala rörelser.

Lars-Göran säger att den allmänna samlingslokalens roll är att vara en arena, en agora, en infrastruktur för kulturutveckling och demokrati. På många ställen är den allmänna samlingslokalen det ställe där man kan ta plats i världen, där ens deltagande och inflytande kan ta form, där identitet och subjektivitet kan utvecklas. Samtidigt krävs det visioner för att utveckla de allmänna samlingslokalerna och deras roll i samtidsamhället. Det behövs en lokalrörelse i den mång- och transkulturella storstadsförorten. Det behövs mång- och transkulturella inslag i den lilla ortens samlingslokal. Anknypningen till nämnda pockande behov och intressen måste bli starkare.

- Rum måste lämnas för ett förändringsarbete där den allmänna samlingslokalen närmare knyts till samtidens olika kulturrörelser. Relationen mellan kommun och samlingslokalhållande föreningar måste vidareutvecklas i en relation av uppdrag och inte bidragsgivande eller bidragstagande. Relationen mellan politik eller samhällsbygge och folkrörelse måste fördjupas eller återerövas. Också på området allmänna samlingslokaler, avslutar Lars-Göran Karlsson.

Framtidens kulturella möten

Birgit Modh och **Lars Jadelius** har arkitektbakgrund och arbetar med forskning inom var sina fält. Deras inlägg illustrerar i sig själv ett möte mellan de kunskaper om behov av spelrum för mångkulturalitet som Birgits studier i de svenska storstadsförorterna lett till och de kunskaper och insikter om de offentliga rummens krav på lika behandling och neutralitet som Lars står för. Dessa två huvudtankar presenteras som en principiell utmaning för framtidens mötesplatser och kulturella möten.

- Denna utmaning innebär att knyta samman folkhemmets tankevärld och mångkulturell respekt på en specifik plats.

Vi har representativ demokrati, där allas lika rättigheter är centralt. Men det behövs också en demokratisk kunskapsprocess, som erkänner att vi har olika erfarenheter, kunskaper och önskemål. Olika former av möten mellan dessa olikheter blir avgörande för att vi ska kunna agera gemensamt och fatta demokratiska beslut.

Mångkulturalitet har alltid funnits i Sverige och därmed kulturella möten och konflikter. Vi har traditioner av nyfikenhet och reslöst, men vi har också en stark tradition av att utestänga de som inte är lika. För att förhindra att människor "låses in" i olika kulturer behövs ett medvetet arbete med att tydliggöra och iscensätta kulturella möten. För att möten skall kunna ske måste vi ge de olika kulturella formationerna rätt att tydliggöra sin identitet och sina drömmar om ett gott liv.

Olika konkreta mötesplatser kan ha sin tyngdpunkt i den ena eller andra traditionen, men bör medvetet uttrycka ett möte mellan dessa båda. Framtiden kommer inte bara att präglas av kulturmöten. Den är mötesplats för kulturer och skapas av kulturer i fred eller fiendskap.

Konstmöten i det offentliga rummet

Hösten 2002 stod ombyggnationen av det kommersiella centrumet Fältöversten på Östermalm i Stockholm klar. Här kan man shoppa i ett sextiotial butiker i en ljus och modern galleria. På samma gång hade man också reducerat det offentliga rummet kraftigt. PRO menade att miljön borde inbjuda till möten mellan människor som inte har för avsikt att shoppa. Nu hade man byggt ett centrum som enbart var utformad för konsumenten. Ett samarbete inleds med Internationella Curatorprogrammet från Konstfack. Arbetet utfördes av Nya Uppdragsgivare, som har utvecklats och finansierats av stiftelsen Foundation de France. Syftet med Nya Uppdragsgivare går ut på att medborgare utan någon professionell kunskap om konst, ska kunna initiera och beställa ett konstverk av en konstnär. **Frans-Josef Petersson** m fl. fungerar som en curator eller mediatör, som hjälper beställaren att välja en konstnär och ser till att projektet genomförs.

Konstnären Magnus Bärtås fick förtroendet att skapa det offentliga konstverket i Fältöversten. Tillsammans med designgruppen Front, utformade han en ”talande soffa”, där betraktaren kan ta del av en rad personliga berättelser om Fältöverstens historia. Den har både praktiska och symboliska funktioner. Den ser ut att ha lyfts ut ur det privata hemmet för att ställas ner i det offentliga rummet. Den är både en betraktelseposition och en social samlingspunkt.

Nya arenor – nya former

Stockholms Stadsteater vill etablera nya mötesplatser för kultur och teater utanför Sergels torg. I Skärholmen håller man som bäst på att skapa en ny konstnärlig mittpunkt, genom att bygga om gamla befintliga lokaler. I september 2005 kommer den nya scenen att invigas och man lovar scenkonst av allra högsta kvalitet. **Anders Frennberg**, verksamhetschef för Stockholms Stadsteater i Skärholmen, presenterade verksamheten.

Anders menar att det är viktigt att ta reda på Vem och Vilka som är Skärholmens publik och hur ska man intressera folk att besöka teatern? Det blir allt väsentligare att profilera sin teateraktivitet. Anders anser vidare att det är betydelsefullt att samverka med andra verksamheter på platsen, som t ex. Stadsdelsförvaltningen, Utbildningsförvaltningen, kulturskolan och andra lokala aktörer. Själva byggnaden kommer att bli granne med Skärholmens köpcentrum. Under hösten startar också en ny estetisk gymnasieutbildning med inriktning på teater, dans och musik. Stockholms Stadsteater ansvarar för undervisningen i karaktärsämnen. Genom att bygga om gymnasiet gamla aula till den stora scenen eller en ”black box”, ska man kunna använda lokalen till olika behov och gruppstorlekar.

Not Quite – att mötas på bruket

”Jag är född fri och vill leva fri”, inleder **Jan-Erik Brask** sin presentation av konstnärsgruppen **Not Quite**. Han menar att människan är fri att skapa och göra det hon vill. Denna kraft och vilja blev grunden till att en grupp professionella konstnärer, konsthantverkare och formgivare bildade Not Quite. I dalsländska Fengersfors hittade man de perfekta lokalerna för verksamheten. De gamla maskinerna som fortfarande står kvar, vittnar om att papper framställdes här en gång i tiden. Istället för att riva den intakta bruksmiljön med de stora tegelröda byggnaderna har man nu funnit ett nytt användningsområde. Not Quite har flyttat in och idag fylls salarna med ateljéer, verkstäder, konsthallar och gallerier. Dessutom finns det en skulpturträdgård, försäljningslokal ett och café. Industrifastigheten möjliggör alltså den vision som ingår i Not Quite, d v s allt från enskild ateljé och gemensam verkstad till konsthall och affärslokal. Man jobbar också med att föreningen ska verka som ett forum och nätverk för professionella konstnärer som jobbar med metall, trä, keramik och foto osv. Man förenar både formgivningen, konsten och hantverket och kan på så sätt erbjuda kunden en mångfald av högkvalitativa produkter och lösningar. Dessutom arrangerar man workshops och utbildningar. Konsten och kulturen bidrar till att hålla en liten industribygd som Fengersfors levande och attraktiv. Boende och besökare kan se hur nedläggningen av bruket öppnat möjlighet till en blomstrande kulturverkstad.

Framtidens mötesplatser

I ett samtal kring hur man skapar förutsättningarna för framtidens mötesplatser, framhåller **Kerstin Quentzer**, Kulturchef i Västra Götalandsregionen vikten av att vi inte stannar i våra ”små burkar” och därmed blir kulturegoistiska. Vi hör hemma i helheten menar Kerstin och betonar att man inte behöver skapa en ny mötesplats för varje aktivitet och varje tillfälle.

Kent Johansson som är Regionråd i samma region, pekar på den nya situation vi befinner oss i där ordet lokal inte nödvändigtvis har samma betydelse som tidigare. Det lokala här har klara paralleller i det lokala i ett afrikanskt land – här ges nya möjligheter att mötas i tankar och berättelser. Allas vardag är närvarande hela tiden menar Kent.

Eva Karlsson är Utvecklingschef på Folkets Hus & Parker. Eva menar att tillgången till kulturella mötesplatser är en politisk fråga. Det är inget acceptabelt svar att vi inte har några pengar till mötesplatserna, utan det är en konsekvens. Visst finns det pengar menar Eva, det handlar bara om politiska beslut.

Vilket samhälle skapar mötesplatserna? Vilka funktioner har de? Diskussionen fortsätter.

Hur tänker man i Luleå?

Frågan om ett kulturhus i Luleå har diskuterats i många år, och denna vår drar byggandet igång av **Kulturens Hus**. **Åke Broström** är kulturchef och **Willy Sundling** är projektchef och de berättar om den nya mötesplatsen. De menar att huset ska vara en naturlig träffpunkt mitt i centrum för både luleåbor och besökare. Luleåarkitekterna Tirsén & Ali kallar sitt vinnande förslag "Lady in Red". Med stora glaspartier kommer besökarna att få en inbjudande utsikt över Norra hamnen. I samma byggnad ska det rymmas två konsertsalar, en konsthall och bibliotek. **Kulturens Hus** kommer också att kunna användas till konferenser och kongresser.

I utvecklingsarbetet tänkte man efter principen att innehållet fick styra och det arkitektoniska stå tillbaka.

"Detta är inte ett kulturens finrum utan ett vardagsrum".

Politikerna är nu helt införstådda med att kulturen måste vara med på arenan. Förutsättningen var en politisk slalomåkning – när frågan först väcktes var man inte beredd. Idén gick därför tillbaka och man formulerade målen och siffror. Vad händer då man lyfter in även andra verksamheter. Med ett bra underlag kunde man sedan "sälja in" idén parti för parti. Ett långvarigt och tålmodigt lobbyarbete där näringslivets inställning vägde tungt: "Vi behöver detta för att vår stad ska utvecklas". Däremot var näringslivet inte berett att satsa pengar. Därför blev detta en i sin helhet kommunal fråga...

I det politiska arbetet att formulera det som blev Vision 2010 aktualiserades satsning på kultur och det blev en av förutsättningarna för att nå de övergripande målen i visionen. En grundtanke är att man inte ska bygga in sig nu utan ha öppenheten och ambitionen att många förändringar ska kunna ske och uppmuntras.

Skövde Konstmuseum drev ett projekt med skolelever där de bl a inspirerades att tänka till hur de skulle vilja att ett riktigt bra kulturhus ska se ut. Resultatet blev en utställning med fantasifulla skapelser och där kreativiteten inte hade några gränser. Framtidens kulturhus så som barnen vill ha dem!

Hur tänkte man i Vara?

Många vänder blickarna mot den lilla kommunen Vara i Västra Götaland. Det är kanske inte så märkligt med tanke på att kommunstyrelsen genomförde ett djävligt projekt att bygga ett stort konserthus. Det visade sig vara ett stort steg i rätt riktning och framgångarna har inte låtit vänta på sig. Kommunen har belönats med "Guldtriangeln", fick "Europapriset" och blev "Årets marknadsförare 2003" och utnämnd till "Årets Kulturkommun 2005". Idag kommer folk från när och fjärran för att uppleva en kväll på Konserthuset i Vara. Här spelar några av Sveriges främsta musiker, dansare, skådespelare och symfoniker.

Gert Norell, kommundirektör i Vara tror att framgången i stor utsträckning beror på tre olika faktorer; att man satsar på att öka kompetensen hos de anställda, samarbete med gymnasiet (som konserthuset är sammanbyggt med) och satsning på kulturen i övrigt i hela kommunen.

Lokal Kultur 2005

Samtalen kring den lokala kulturen fortsätter med olika underteman.

BERÄTTELSEN OCH MINNET - OM HUR VI FÖRVALTAR OCH FÖR VIDARE

15-16 april, Hudiksvall

Vi möts i ett samtal om att föra vidare och att skapa nytt. Ett samtal om kulturarvet som en pågående process där vi idag skapar morgondagens gemensamma minnen. Hur berättar vi? Hur synliggör vi berättelsen som ibland ligger dold i minnen och i marken? Vad berättar dåtiden om nutiden?

KULTURELLEKONOMI - OM NYTTA OCH UTVECKLING

27-28 maj, Upperud och Fengersfors i Dalsland

Ett samtal om den lokala kulturens nytta och värde. Om begrepp som "värdefullt", "tillväxtfaktor", "utvecklingskraft", "nyttigt"... Idag nämns kulturen allt oftare som en byggs eller regions positiva kraft för nyetablering och utveckling. Människor har alltid sökt sig till platser där det händer något, där det finns kreativitet och nyskapande.

Fler seminarier planeras.

Se www.framtidenskultur.se/lokalkul.

anmälan / information

Lasse Ernst - Projektledare
Anie Edéus - Projektsekreterare

LOKAL KULTUR

Vickleby bygata 12

386 93 Färjestaden

Tel: 0485 - 366 60

Fax: 0485 - 366 70

lokalkultur@framtidenskultur.se

www.framtidenskultur.se/lokalkul